

język polski

wstęp

język polski realizowany jako przedmiot kluczowy w szkole ponadpodstawowej pozwala uczniowi na poznawanie zarówno dzieł literackich wchodzących w skład polskiego, europejskiego i światowego dziedzictwa, jak i utworów literatury współczesnej, których autorzy zdobyli uznanie dojrzałość intelektualna, emocjonalna i moralna, którą w tym czasie osiąga uczeń, sprzyja kształtowaniu hierarchii wartości, kształtowaniu jego tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej, rozwojowi poczucia odpowiedzialności za własny rozwój oraz wybory życiowe cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) przedmiotu język polski zostały sformułowane dla czterech obszarów, tj.: kształcenia literackiego i kulturowego, kształcenia językowego, tworzenia wypowiedzi i samokształcenia, a ich realizacja w klasach i–iv liceum ogólnokształcącego oraz i–v technikum wymaga zintegrowania, które ma służyć osiągnięciu przez ucznia umiejętności świadomego i krytycznego odbioru dzieł literackich, ich interpretacji w różnych kontekstach, rozpoznawania w nich odniesień egzystencjalnych, aksjologicznych i historycznych szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji interpretacyjnych ma zintegrowanie kształcenia literackiego i kształcenia językowego wzbogacanie wiedzy o języku traktowanym jako rozwijający się system i narzędzie służące poznawaniu świata oraz wartościowaniu ma służyć kształtowaniu u ucznia refleksji porządkującej i pozwalając na świadome uczestnictwo w różnych sytuacjach komunikacyjnych, związanych zarówno z odbiorem, jak i tworzeniem własnych tekstów służy temu również dalsze rozwijanie umiejętności retorycznych, które pozwalają nie tylko na tworzenie własnych wypowiedzi, ale kształtują umiejętności polemiczne oraz pozwalają rozpoznać próby manipulacji i skutecznie się im przeciwstawić wspieranie rozwoju kultury językowej ucznia pozwala na uwalnianie go na piękno mowy ojczystej

ważnym zagadnieniem w ramach nauczania języka polskiego jest rozwijanie i ukierunkowanie samokształcenia ucznia sprzyja ono realizacji własnych zainteresowań i ambicji, otwiera przed uczniem możliwość uczestnictwa w kulturze i życiu własnego regionu, kształtuje potrzebę samorozwoju stanowi również naturalne wsparcie dla zintegrowanego kształcenia kompetencji interpretacyjnej, językowej i komunikacyjnej ucznia wykaz lektur dla uczniów szkoły ponadpodstawowej złożony jest z pozycji obowiązkowych i uzupełniających (do wyboru przez nauczyciela), a jego trzon stanowią wybrane dzieła klasyki polskiej i światowej oraz twory literatury współczesnej

cele kształcenia – wymagania ogólne i kształcenie literackie i kule

- 1 kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów
- 2 rozumienie historii literatury i dzieł kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces
- 3 rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa
- 4 rozróżnianie kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej oraz dostrzeganie związków między nimi
- 5 znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii
- 6 kształtowanie różnorodnych postaw czytelniczych: od spontanicznego czytania do odbioru opartego na podstawach naukowych
- 7 kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji
- 8 kształcenie umiejętności świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym
- 9 kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz świadomego korzystania z nich
- 10 budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka
- 11 kształcenie umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (np. wierność, odpowiedzialność, umiar) oraz służących budowaniu wspólnot: państwowej, narodowej, społecznej (np. patriotyzm, sprawiedliwość, obowiązkowość, szlachetność, walka, praca, odwaga, roztrpność) |

ii kształcenie językowe

- 1 pogłębianie funkcjonalnej wiedzy z zakresu nauki o języku
- 2 wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, stosowne wykorzystanie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych
- 3 funkcjonalne wykorzystywanie wiedzy o języku w odczytaniu sensów zawartych w strukturze głębokiej tekstów literackich i nieliterackich
- 4 świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe
- 5 uwalnianie na piękno mowy ojczystej, wspomaganie rozwoju kultury językowej, doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną |

iii tworzenie wypowiedzi

- 1 doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji
- 2 wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- 3 kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury
- 4 doskonalenie umiejętności retorycznych, w szczególności zasad tworzenia wypowiedzi spójnych, logicznych oraz stosowania kompozycji odpowiedniej dla danej formy gatunkowej
- 5 rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu złożoności |

iv samokształcenie

- 1 rozwijanie zainteresowań humanistycznych
 - 2 doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej
 - 3 kształcenie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania oraz syntezy poznanego materiału
 - 4 wyrabianie nawyku samodzielnej, systematycznej lektury
 - 5 rozwijanie uzdolnień i zainteresowań poprzez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej
 - 6 umacnianie postawy poszanowania dla cudzej własności intelektualnej
 - 7 rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji
- treści nauczania – wymagania szczegółowe |

zakres podstawowy na iii etapie edukacyjnym obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej

i kształcenie literackie i kulturowe

- 1 czytanie utworów literackich uczniów:
 - 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje twory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, młoda polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielanek, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
- 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę, leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje i rozumie wartościujący charakter;
- 7) rozumie pojęcie grotesku, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, **działów** cz. 2 oraz **Pana Tadeusza** Adama Mickiewicza, **Zemsty** Aleksandra Fredry, **Balladyny** Juliusza Słowackiego;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu Wartości |

2 odbiór tekstów kultury uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- 3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;
- 4) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie katharsis i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- 7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu |

2 kształcenie językowe

- 1 gramatyka języka polskiego uczeń:**1)** wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
- 2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;
- 3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;
- 4) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi |

2 różnicowanie języka uczeń:

- 1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;
- 2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;
- 3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;
- 4) określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;
- 5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- 6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;
- 7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego |

3 komunikacja językowa i kultura języka uczeń:

- 1) rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;
- 2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
- 3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresyjną – w tym perswazyjną);
- 4) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu;
- 5) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- 6) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;
- 7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
- 8) rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, postprawdy, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; rozpoznaje te zjawiska w tekstach i je charakteryzuje;
- 9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;
- 10) charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np komunikacji internetowej) |

4 ortografia i interpunkcja uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły *-bym, -bys, -by* z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji, -li, -i*; zapisu przedrostków *roz-, bez-, wes-, wz-, ws-*; pisowni przymków złożonych; pisowni nosówek (*a, e*) oraz połączeń *om, on, em, en*; pisowni skrótów i skrótowców;
- 2) wykorzystuje składniowo-znaniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu;
- 3) rozumie stylistyczną funkcję zamierzonego błędu ortograficznego w tekście artystycznym |

iii tworzenie wypowiedzi

1 elementy retoryki uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 2) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np teza, argumenty, apel, pointa);**4)** wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;|
- 5) rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np odwołujące się do ilości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty ad personam);
- 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;
- 7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- 8) rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy;
- 9) rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym;
- 10) rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście

2 mówienie i pisanie uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 3) reaguje na przejawy agresji językowej, np zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 5) tworzy formy użytkowe: protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, etykiety językowe;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 7) odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- 8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 9) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej |

iv samokształcenie

- 1 rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
- 2 porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- 3 korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- 4 sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;
- 5 dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
- 6 wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
- 7 wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji;
- 8 posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
- 9 wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- 10 gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
- 11 korzysta z zasobów multimedialnych, np z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość; 12 wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć;

13 zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji lektura obowiązkowa |

- 1) biblia, w tym fragmenty *księgi rodzaju, księgi hioba, księgi koholeta, pieśni nad pieśniami, księgi psalmów, apokalipsy wg św jana*;
- 2) jan parandowski, *mitologia*, część i *grecja*;
- 3) homer, *iliada* (fragmenty), *odyseja* (fragmenty);
- 4) sofokles, *antygona*;
- 5) horacy – wybrane utwory;
- 6) *bogurodzica, lament świętokrzyski* (fragmenty); *legenda o św aleksym* (fragmenty); *rozmowa mistrza polikarpa ze śmiercią* (fragmenty);
- 7) *kwiatki świętego franciszka z asyżu* (fragmenty);
- 8) *pieśń o rolandzie* (fragmenty);
- 9) gall anonim, *kronika polska* (fragmenty);
- 10) dante alighieri, *boska komedia* (fragmenty);
- 11) jan kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *pieśń ix ks i, pieśń v ks ii*; psalmy, w tym *psalm 13, psalm 47*; tren ix, x, xi, xix; *odprawa posłów greckich*;
- 12) piotr skarga, *kazania sejmowe* (fragmenty);
- 13) wybrane wiersze następujących poetów: daniel naborowski, jan andrzej morsztyń, mikołaj sęp-szarzyński;
- 14) jan chrzostom pasek, *pamiętniki* (fragmenty);
- 15) william szekspir, *makbet, romeo i julia*;
- 16) molier, *skapiec*;
- 17) ignacy krasiński, *hymn do miłości ojczyzny*, wybrane satyry;
- 18) franciszek karpiński, wybór sielanek i liryki religijnej;
- 19) adam Mickiewicz, *oda do młodości*; wybrane ballady, w tym *romantyczność*, wybrane sonety z cyklu *sonety krymskie* oraz inne wiersze; *konrad wallenrod, dziady* cz iii;
- 20) juliusz słowacki, *kordian*, wybrane wiersze, w tym *grób agamemnona* (fragmenty), *testament mój*;
- 21) zygmunta krasiński, *nie-boska komedia*;
- 22) cyprian kamil norwid, wybrane wiersze;
- 23) bolesław prus, *lalka, z legend dawnego egiptu*;
- 24) eliza orzeszkowa, *gloria victis*;
- 25) henryk sienkiewicz, *potop*;
- 26) adam asnyk, wybór wierszy;
- 27) fiodor dostojewski, *zbrodnia i kara*;
- 28) wybrane wiersze następujących poetów: jan kasprówic, kazimierz przerwa-tetmajer, leopold staff ;
- 29) stanisław wyspiański, *wesele*; 30) władysław stanisław reymont, *chłopi* (tom i – *jesień*);
- 31) stefan żeromski, *rozdziobi nas kruki, wrony..., przedwiośnie*;
- 32) witold gombrowicz, *ferdydurke* (fragmenty);
- 33) wybrane wiersze następujących poetów: bolesław leśmian, julian tuwim, jan lechoń, maria pawlikowska-jasnorzewska, kazimiera ilakowiczówna, julian przyboś, józef Czechowicz, krzysztof kamil baczyński, tadeusz gajcy;
- 34) tadeusz borowski, *prosze państwa do gazu, ludzie, którzy szli*;
- 35) gustaw herling-grudziński, *inny świat*;
- 36) hanna krall, *zdażyć przed panem bogiem*;
- 37) wybrane wiersze następujących poetów: stanisław baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, kazimierz wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, czesław miłosz, wybrane wiersze, w tym z tomu *ocalenie*, oraz *traktat moralny* (fragmenty), tadeusz różewicz, miron białoszewski, jarosław marek rymkiewicz, wislawa szymborska, zbigniew herbert, wybrane wiersze, w tym z tomów *pan cogito* oraz *raport z obłożonego miasta*, halina poświatowska, stanisław barańczak, jan polkowski, wojciech wencel;
- 38) albert camus, *dzuma*;
- 39) george orwell, *rok 1984*;
- 40) józef mackiewicz, *droga donikąd* (fragmenty);
- 41) sławomir mrozek, *tango*;
- 42) marek nowakowski, *raport o stanie wojennym* (wybrane opowiadanie); *górz „edek”* (z tomu *prawo preri*);
- 43) jacek dukaj, *katedra* (z tomu *w kraju niewiernych*);
- 44) antoni libera, *madame*;
- 45) andrzej stasiuk, *miejsce* (z tomu *opowieści galicyjskie*);
- 46) olga tokarczuk, *profesor andrews w warszawie* (z tomu *gra na wielu bębenkach*);
- 47) ryszard kapuściński, *podróże z herodotem* (fragmenty);
- 48) wybrane utwory okresu stanu wojennego;
- 49) powojenna piosenka literacka – wybrane utwory jacka kaczmarek, wojciecha młynarskiego, agnieszki osieckiej oraz wybrane teksty kabaretu starszych panów, a także utwory w wykonaniu ewy demarczyk lektura uzupełniająca w każdej klasie obowiązkowo dwie pozycje książkowe w całości lub we fragmentach, na przykład:
 - 0 1) sofokles, *król edyp*;
 - 0 2) mikołaj z wilkowiecka, *historia o chwalebny m smartwychwstaniu pańskim* (fragmenty);
 - 0 3) kronika książąt polskich, oprac jerzy wojtczak-szyszkowski;
 - 0 4) *dzieje tristana i izoldy* (fragmenty);
 - 0 5) giovanni boccaccio, *sokół*;
 - 0 6) mikołaj rej, *życie człowieka pocziwego* (fragmenty);

- 0 7) andrzej frycz modrzewski, *o poprawirzycypolij* (fragmenty);
0 8) miguel de cervantes y saavedra, *przenajny sabcic don kichote manczy* (fragmenty);
0 9) wespazjan kochowski, *psalmodia polska* (wybór psalmów);
0 10) wacław potocki, *transcja wojny chocimskiej* (fragmenty z części i);
0 11) ignacy krasicki, *monachomachia* (fragmenty);
0 12) stanisław trembecki, franciszek kniaźnin, wybrane utwory;
0 13) jędrzej kitowicz, *opiebyczajaw czaspanowania august iii* (fragmenty);
0 14) julian ursyn niemcewicz, *powrpoat*;
0 15) stanisław staszic, *przezi dla polski* (fragmenty);
0 16) juliusz słowacki, *beniowski* (fragmenty), *listy do matki* (fragmenty);
0 17) aleksander fredro, *śluby panieński*;
0 18) johann wolfgang goethe, *cipieia młodegawier* (fragmenty), *faulst* (fragmenty);
0 19) george byron, *glaur* (fragmenty);
0 20) adam mickiewicz, *dziady* cz iv;
0 21) eliza orzeszkowa, *nad niemnem*;
0 22) maria konopnicka, wybór wierszy;
0 23) henryk sienkiewicz, *listz podródy amęki* (fragmenty);
0 24) stefan żeromski, *edhleśludziebeżalni*;
0 25) zofia nałkowska, *granica*;
0 26) tadeusz peiper, wybór wierszy;
0 27) joseph conrad, *lord jim*;
0 28) anna kamieńska, anna świrczyńska, julia hartwig, stanisław grochowiak, ryszard krynicki, edward stachura, adam zagajewski, wybór wierszy;
0 29) kazimierz moczarski, *rozmowy z katem* (fragmenty);
0 30) zofia nałkowska, *przy torze kolejowym* (z tomu *medaliony*);
0 31) witold pilecki, *raport witolda*;
0 32) wiesław kielar, *anus mundi*;
0 33) jan józef szczepański, *święty*;
0 34) zofia kossak-szczuczka, *pożeg wspomniea z wołnyia 1917–1919*;
0 35) tadeusz różewicz, *kartoteka*;
0 36) józef czapski, *na nieludzkiej ziemi* (fragmenty);
0 37) leopold tyrmand, *dziennik 1954* (fragmenty);
0 38) jarosław iwaszkiewicz, wybrane opowiadanie;
0 39) stanisław lem, *wizja lokalna*;
0 40) john ronald reuel tolkien, *władca pićciardruzye pićciela*;
0 41) samuel beckett, *czelęas godota*;
0 42) friedrich durrenmatt, *wizyta starszej pani*;
0 43) eugène ionesco, *lekcja* lub inne utwory literackie wybrane przez nauczyciela |

{}

zakres rozszerzony

treści nauczania – wymagania szczegółowe

1 kształcenie literackie i kulturowe

1) rozumie rolę tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

2) rozpoznaje wybrane wartości literackie i kulturowe, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

3) rozpoznaje wybrane wartości literackie i kulturowe, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

4) rozpoznaje wybrane wartości literackie i kulturowe, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

5) rozpoznaje wybrane wartości literackie i kulturowe, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

6) rozpoznaje wybrane wartości literackie i kulturowe, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

7) określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu (rodzajowego, gatunkowego) oraz interpretuje jego znaczenie;

8) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje;

9) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

10) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

11) porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich |

2 odbiór tekstów kultury uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;

2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;

3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

5) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;

6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

7) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności |

2 kształcenie językowe

1 gramatyka języka polskiego uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce i składni |

2 różnicowanie języka uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) rozumie i wyjaśnia różnicę między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;
2) rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: akcent, intonacja, dynamika, rytmizacja i określa ich funkcje w tekście;

3) rozumie pojęcie socjolektu; rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne;

4) rozumie, co to jest tabu językowe; rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach;

5) określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych;

6) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora) oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;

7) określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;

8) określa cechy stylu wypowiedzi internetowych oraz wartościuje wypowiedzi tworzone przez internautów

3 komunikacja językowa i kultura języka uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: dosłownym i implikowanym (presupozycja);
 - 2) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (fatyczną, magiczną);
 - 3) określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej, narodowej);
 - 4) określa rolę języka w budowaniu obrazu świata
- 4 ortografia i interpunkcja uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi |

iii tworzenie wypowiedzi

1 elementy retoryki uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień;
- 2) stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy);
- 3) rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących;
- 4) rozumie pojęcie rubasznosci i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście oraz przedstawia propozycję odczytania;
- 5) rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu

2 mówienie i pisanie uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: esej, interpretacja porównawcza, reportaż, felieton |

iv samokształcenie

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1 sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;

2 włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu |

lektura obowiązkowa

utwory określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) arystoteles, *poetyka*, *retoryka* (fragmenty);
- 2) platon, *państwo* (fragmenty); 3) arystofanes, *chmury*;
- 4) wergiliusz, *eneida* (fragmenty);
- 5) św augustyn, *wyznania* (fragmenty);
- 6) św tomasz z akwinu, *summa teologiczna* (fragmenty);
- 7) françois rabelais, *gargantua i pantagruel* (fragmenty);
- 8) michel de montaigne, *próby* (fragmenty);
- 9) jan kochanowski, *treny* (jako cykl poetycki);
- 10) william szekspir, *hamlet*;
- 11) wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze angielskich poetów jezior;
- 12) juliusz słowacki, *lilla weneda*;
- 13) cyprjan kamil norwid, *bema pamięci żałobny rapsod*, *fortepian szopena*, *czarne kwiaty* (fragmenty), *promethidion* (fragmenty);
- 14) realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (honoré de balzac, *ojciec goriot* lub charles dickens, *klub pickwicka*, lub mikołaj gogol, *martwe dusze*, lub gustaw flaubert, *pani bovary*);
- 15) stanisław wyspiański, *noc listopadowa*;
- 16) franz kafka, *proces* (fragmenty);
- 17) michail bułhakow, *mistrz i malgorzata*;
- 18) stanisław ignacy witkiewicz, *szewcy*;
- 19) bruno schulz, wybrane opowiadania z tomu *sklepy cynamonowe*;
- 20) tadeusz konwicki, *mała apokalipsa*;
- 21) jorge luis borges, wybrane opowiadanie;
- 22) janusz głowacki, *antygona w nowym jorku*;
- 23) sławomir mrożek, wybrane opowiadania;
- 24) wybrane eseje następujących autorów: jerzy stempowski, gustaw herling-grudziński, zbigniew herbert, zygmunta kubiak, jarosław marek rymkiewicz (co najmniej po jednym utworze);
- 25) wybrane teksty z aktualnych numerów miesięczników oraz kwartalników literackich i kulturalnych

lektura uzupełniająca |

w latach 1945-1946 w ramach dwuletniego kursu książkowego w

- 1) erasm z rotterdamu, *pochwała głupoty* (fragmenty);
- 2) tomasz morus, *utopia* (fragmenty);
- 3) pedro calderon de la barca, *życie snem*;
- 4) wolter, *kandyd, czyli optymizm* (fragmenty);
- 5) jean-jacques rousseau, *nowa heloiza* (fragmenty);
- 6) wybrane utwory epickie okresu romantyzmu: józef ignacy kraszewski, *stara baśń*, victor hugo, *nędznicy*, edgar allan poe, wybrane opowiadanie, henryk rzewuski, *pamiętki soplicy* (fragmenty);
- 7) władysław stanisław reymont, *chłopi* (tom ii – zima); 8) aldous huxley, *nowy wspaniały świat*;
- 9) gabriela zapolska, *moralność pani dulskiej*;
- 10) gustaw herling-grudziński, *wieża*;
- 11) florian czarnyszewicz, *nadberezyńcy*;
- 12) bohumil hrabal, wybrane opowiadania;
- 13) wiesław myśliwski, *widnokrąg*;
- 14) julian stryjkowski, *austeria*;
- 15) umberto eco, *imię róży*;
- 16) zofia kossak-szczucka, *blogosławiona wina*;
- 17) ferdynand antoni ossendowski, *mocni ludzie, ludzie, zwierzęta, bogowie*;
- 18) krystyna lubieniecka-barania, *gdy brat staje się katem*;
- 19) wybrane wiersze poetów polskich i obcych;
- 20) wybrana powieść polska i obca z xx lub xxi wieku;
- 21) wybrany dramat polski i obcy z xx lub xxi wieku;
- 22) jan paweł ii, *przekroczyć próg nadziei* (fragmenty), *tryptyk rzymski, pamięć i tożsamość* (fragmenty), *fides et ratio* (fragmenty);
- 23) karol wojtyła, *przed sklepem jubлера*;
- 24) stefan wyszyński, *zapiski więzienne*;
- 25) paweł zuchniewicz, *ojciec wolnych ludzi opowieść o prymasie wyszyńskim*

lub inne utwory literackie wybrane przez nauczyciela |

1) gane dzieła teatralne i filmowe;

1) gane pocalypsis i iguri s. jez erz y grotowski;

- 2) amadeusz, reż miłoś forman;
 - 3) dekalog, reż krzysztof kieślowski, wybrane filmy z cyklu;
 - 4) dziady, reż konrad swinarski;
 - 5) elektra, reż piotr chołodziński;
 - 6) emigranci, reż kazimierz kutz;
 - 7) kartoteka, reż krzysztof kieślowski;
 - 8) kordian, reż jerzy englert;
 - 9) lawa opowieść o „dziadach” adama mickiewicza, reż tadeusz konwicki;
 - 10) moralność pani dulskiej, reż tomasz zygadlo;
 - 11) nad niemnem, reż zbigniew kuźmiński;
 - 12) noc listopadowa, reż andrzej wajda;
 - 13) noce i dnie, reż jerzy antczak;14) rewizor, reż jerzy gruz;
 - 15) rękopis znaleziony w saragossie, reż wojciech jerzy has;
 - 16) iwona, księżniczka burgunda, reż zygmun hū bner;
 - 17) sanatorium pod klepsydą, reż wojciech jerzy has;
 - 18) śluby panieńskie, reż andrzej łapicki;
 - 19) wizyta starszej pani, reż jerzy gruz;
 - 20) zezwarte szczęście, reż andrzej munk;
 - 21) ziemia obiecana, reż andrzej wajda
- teksty polecane do samokształcenia
- 1) słownik 100 tysięcy potrzebnych słów, red jerzy bralczyk;
 - 2) jan białostocki, sztuka cenniejsza niż złoto opowieść o sztuce europejskiej;
 - 3) człowiek grecki, red jean-pierre vernant;
 - 4) człowiek renesansu, red eugenio garin;
 - 5) umberto eco, sztuka i piękno w średniowieczu;
 - 6) karol estreicher, historia sztuki w zarysie;
 - 7) formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce, red katarzyna kłosińska;
 - 8) johan huizinga, jesień średniowiecza;
 - 9) jacques le goff , człowiek średniowiecza;
 - 10) władysław kopaliński, słownik mitów i tradycji kultury;
 - 11) jacek kowalski, niezbędnik sarmaty;
 - 12) tadeusz lubelski, historia kina polskiego twórcy, filmy, konteksty;
 - 13) jan miodek, słownik ojczyzny polszczyzny;
 - 14) anna nasiłowska, literatura okresu przejściowego 1975–1996;
 - 15) ewelina nurczyńska-fidelska, barbara parniewska, ewa popiel-popiołek, halina ulińska, film w szkolnej edukacji humanistycznej;
 - 16) maria ossowska, ethos rycerski i jego odmiany;
 - 17) popularna encyklopedia mass mediów, pod red j skrzypczaka;
 - 18) praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów, red edyta bańkowska i agnieszka mikołajczuk;
 - 19) zbigniew raszewski, krótka historia teatru polskiego;
 - 20) teresa skubalanka, historyczna stylistyka języka polskiego przełoże;
 - 21) stanisław stabryła, starożytna grecja;
 - 22) anna świderkówna, hellenika wizerunek epoki o aleksandra o augusta; rozmowy o biblii;
 - 23) wielka encyklopedia polski, t 1 i 2 ;

24) władysław tatarski, historia filozofii; dzieje sześciu pojęć; droga przez estetykę;25) mieczysław tomaszewski, muzyka w dialogu ze słowem próby, szkice, interpretacje;

26) lidia winniczuk, ludzie, zwyczajnie starożytnej greckiej i rzymu warunki i sposób realizacji podstawy programowej: liceum ogólnokształcącego i technikum przywraca chronologiczny układ treści, który pozwala na poznanie utworów literackich w naturalnym porządku, tak jak one powstawały z uwzględnieniem różnorodnych kontekstów, w tym kulturowych, historycznych, filozoficznych jednocześnie należy podkreślić, że nauczanie języka polskiego na tym etapie edukacyjnym nie może sprowadzać się jedynie do uczenia historii literatury, może to bowiem prowadzić do encyklopedyzmu czy mnożenia faktów chronologia ma stanowić punkt odniesienia, umożliwić rozwijanie świadomości historycznoliterackiej uczniów, co powinno dokonywać się poprzez porównywanie zjawisk literackich w czasie należy przyjąć perspektywę współczesną jako punkt wyjścia do wprowadzania do tradycji kształcenie literackie i kulturowe w liceum ogólnokształcącym oraz technikum powinno akcentować egzystencjalne aspekty doświadczenia siebie, innych, świata, otwierać ciekawą przestrzeń myślenia i wartościowania poprzez kontakty z wartościową literaturą i innymi tekstami kultury powinno równocześnie wprowadzać w tradycję jako strażnika pamięci zbiorowej, łącznika między dawnymi i współczesnymi latami – przekaznika treści wyróżnionych z dziedzictwa kulturowego jako społecznie ważnych i doniosłych, zarówno w czasie przeszłym, jak i współczesnym, w tradycję, która stanowi istotny czynnik procesów światopoglądowych, wpływających na kształtowanie się tożsamości człowieka czytanie tekstów literatury i kultury powinno nauczyć nie tylko dialogu z tradycją, ale inspirować do zadawania pytań dziełu warunkowanych osobistym i kulturowym kontekstem, rozumienia roli symbolu i metafory mających związek z wartościami kulturowymi (duchowymi), moralnymi i wartościami sacrum zadaniem szkoły ponadpodstawowej jest zatem kształtowanie kompetencji kulturowej: wiedzy i umiejętności oraz samodzielności w dostrzeganiu i interpretowaniu złożonych treści ma to szczególne znaczenie dla refleksji młodych ludzi zarówno nad kulturą współczesną, ale także nad kondycją człowieka we współczesnym świecie; nad istotnymi wyzwaniami świata, kultury, cywilizacji, jakim powinna stawiać czoła ludzkość

podstawa programowa kładzie duży nacisk na zapoznanie uczniów z literaturą współczesną, dlatego też materiał literacki, poczynając od dzieł literatury starożytnej aż do literatury wojny i okupacji oraz utworów tematycznie z nią związanych, musi zostać zrealizowany w klasach i–iii klasa iv liceum ogólnokształcącego oraz iv i v technikum w całości przeznaczone są na czytanie utworów literatury po 1945 r oraz kształcenie i rozwijanie refleksji o ich związkach z tradycją literacką i kulturową jednym z ważnych zadań edukacji polonistycznej na iii etapie edukacyjnym jest kontynuowanie kształcenia umiejętności świadomego posługiwania się językiem polskim kluczowe w tym zakresie jest rozwijanie kompetencji językowej jako podstawy rozumienia tekstów, wypowiadania się ustnie i pisemnie w różnych formach, umiejętnego argumentowania swoich sądów i przekonań kompetencje językowe warunkowane znajomością gramatyki języka, jego zasobu leksykalnego i stylistyki, stanowią podstawę do rozwijania kompetencji komunikacyjnych świadomość sytuacji, w której odbywa się komunikacja, świadomość reguł, których wymaga komunikowanie się z otaczającym światem, nie tylko reguł gramatycznych, także zasad kultury języka, to podstawowa dla człowieka umiejętność we współczesnym świecie dopełnieniem kompetencji komunikacyjnej jest znajomość i stosowanie zasad ortografii i interpunkcji rozwijanie kompetencji językowych i komunikacyjnych ucznia warunkuje zatem kształcenie odbioru tekstów oraz ich tworzenie integracja kształcenia językowego i literackiego jest warunkiem koniecznym w realizacji podstawy programowej i stanowi w dydaktyce istotny element procesu edukacyjnego ucznia pozwala ona nie tylko na bogacenie słownictwa ucznia, rozwój umiejętności komunikacyjnych, ale także umożliwia mu rozwijanie umiejętności interpretowania tekstów literackich i nieliterackich, rozwija skutecznie świadomość wartości, które opisuje język oraz wartości samego języka, a także pozwala na przeciwdziałanie próbom manipulacji językowej oraz związanej z nią przemocy, której źródłem może być język kształcenie językowe stanowi zatem istotny element budowania własnego systemu wartości, którego podstawą są prawda, dobro i piękno oraz szacunek dla drugiego człowieka kompetencje językowe i komunikacyjne wiążą się ściśle z rozwijaniem umiejętności tworzenia własnych wypowiedzi sprzyja temu kształcenie umiejętności retorycznych oraz świadome wykorzystanie elementów retoryki w tworzeniu wypowiedzi ustnych i pisemnych, w których uczeń, podejmujący różnorodne problemy i dokonujący interpretacji różnorodnych tekstów i zagadnień, w sposób świadomy potrafi argumentować własne zdanie łączenie różnych obszarów kształcenia pozwala na integralne rozwijanie umiejętności uczniów i kształtowanie ich postaw ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej, czyli wychowania człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury zadaniem szkoły staje się przygotowanie uczniów nie tylko do samodzielnego opanowania wiedzy, porządkowania, problematyzowania jej, lecz odejścia od encyklopedyzmu na rzecz uczenia się rozumiejącego, oceniania użyteczności i prawdziwości przekazywanych informacji, do przekonania, że człowiek powinien się uczyć planowania i urzeczywistniania własnej przyszłości ważną rolę w procesie samokształcenia pełni praca w bibliotece szkolnej i jej pomocnicza funkcja, a współpraca nauczyciela języka polskiego i nauczyciela-bibliotekarza powinna służyć rozwijaniu kompetencji uczniów edukacja polonistyczna na iii etapie edukacyjnym przygotowuje także młodych ludzi do świadomego odbioru, krytycznej analizy i przetwarzania przekazów i komunikatów medialnych uczniowie powinni rozumieć znaczenie i rolę mediów we współczesnym świecie, a także świadomie z nich korzystać wychowanie młodzieży na lekcjach języka polskiego odbywa się poprzez refleksję, w wymiarze aksjologicznym, egzystencjalnym nad językiem i literaturą

oraz kulturą obowiązkiem nauczyciela jest organizowanie wewnętrznej integracji wewnątrzprzedmiotowej, czyli łączenie kształcenia literackiego i kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia _____